

Fotvård i fokus

Tillsyn av egenkontroll hos fotvårdare

Fotvård är en hygienisk verksamhet där det finns risk för smittspridning av olika slag. Under 2008 och 2009 gjorde förvaltningen för Miljö & Hälsoskydd en tillsyn av 18 fotvårdare i Kungsbacka.

Resultaten visar på brister i den så kallade egenkontrollen, bland annat vad gäller nedskrivna rutiner för exempelvis rengöring av instrument och funktionskontroll av steriliseringsutrustning.

Som ett resultat av projektet har Miljö & Hälsoskydd tagit fram ett förbättrat informationsmaterial till verksamhetsutövare med fotvård.

Kungsbacka

Sammanfattning

Förvaltningen för Miljö & Hälsoskydd genomförde under 2008-2009 ett tillsynsprojekt med inriktning på fotvårdsverksamhet. 18 fotvårdare berördes av projektet.

Få av verksamhetsutövarna har nedskrivna rutiner för exempelvis rengöring av instrument. En annan sida av egenkontrollen är funktionskontroll av steriliseringsutrustning där det visade sig att endast fyra av 18 lämnade in för sporprovsanalys i den omfattning som krävs. Resultaten visar också att lokalerna inte fullt ut är anpassade för verksamheterna. Det saknas bland annat ändamålsenligt städutrymme och utslagsvaskar.

Allt är dock inte nedslående. Flertalet verksamhetsutövare hade god kunskap om verksamhetens risker och hade tillfredställande metoder för att minimera risken för smittspridning.

Bakgrund

Den som bedriver en verksamhet där allmänheten erbjuds hygienisk behandling med risk för blodsmitta ska enligt 38 § förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (SFS 1998:889) anmäla detta till miljö- och hälsoskydds-nämnden innan lokalen tas i bruk.

Miljö & Hälsoskydds tillsyn innebär bland annat en kontroll av lokalens lämplighet och en genomgång av verksamhetens rutiner och kunskaper inom den verksamhet som bedrivs. I januari 2006 fastställde Socialstyrelsen ett nytt allmänt råd för yrkesmässig hygienisk verksamhet. Rådet är vägledande för både verksamhetsutövare och för Miljö & Hälsoskydds bedömning av lokalens lämplighet. Socialstyrelsen har även tagit fram en handbok kopplad till detta råd.

SKRIFTLIGA RUTINER

Enligt förordning (SFS 1998:901) om egenkontroll ska den som yrkesmässigt bedriver verksamhet som omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt miljöbalken upprätta ett skriftligt egenkontrollprogram. Hur egenkontrollprogrammet ska vara utformat beror på verksamhetens omfattning och hur den kan påverka människors hälsa och den yttre miljön. För fotvårdare innebär detta bland annat att man skall upprätta skriftliga rutiner för städning, rengöring och sterilisering, att man samlar produktfaktabladen på de kemiska produkter man använder i verksamheten, liksom resultat av sporprover, bruks- och skötselanvisningar för steriliseringsutrustning, kontaktuppgifter till fastighetsägare mm.

Fotvårdarna i Kungsbacka inspekterades senast år 2003, med viss tidsförskjutning för enskilda verksamhetsutövare. Innan dess runt år 2000. Vid inspektionsomgången 2003 informerades om egenkontrollkravet och verksamhetsutövarna uppmanades att upprätta skriftlig dokumentation av sina rutiner. Under 2006 skickade förvaltningen ut Social-

styrelsens då nyligen utgivna allmänna råd om yrkesmässig hygienisk verksamhet till samtliga sådana verksamhetsutövare i kommunen. I följebrevet poängterades särskilt avsnittet om egenkontroll i de nya allmänna råden och som stöd för verksamhetsutövarna bifogades också ett förtydligande dokument med beskrivning av vad som bör ingå i egenkontroll och hur det skall redovisas.

TILLSYNSMETOD

Förvaltningen valde att i ett första skede bedriva tillsynen genom så kallad brev tillsyn, där vi dels har skickat ut en enkät med frågor om hur verksamheten bedrivs, dels har begärt in skriftlig dokumentation på rutiner för kontroll av steriliseringsutrustning, städning mm. Brev gick ut till 18 fotvårdare under 2008. Brevtillsynen fokuserade på verksamheternas egenkontroll. Under 2009 har brev tillsynen följts upp genom besök på plats. Då har utöver uppföljning av brev tillsynen även lokalens lämplighet och utformning bedömts.

RESULTAT

Svarsfrekvensen för brev tillsynen var hög men endast två av verksamhetsutövarna skickade in egenkontrollprogram i samband med brev tillsynsutskicket. De flesta svarade alltså på frågorna men följde inte uppmaningen att inkomma med dokumentation.

För varje underrubrik nedan redovisas Miljö & Hälsoskydds krav/rekommendationer i kursiv stil. Resultat av inspektionerna samt kommentarer återfinns därefter.

● Lokal och ventilation

Lokalen inkl golv, väggar och inredning ska vara utformad så att det är lätt att hålla rent. Det är också viktigt att det finns tillräckligt med utrymme för förvaring. Textila golvläggningar eller mattor är direkt olämpligt. Lokalen skall vara tillfredsställande ventilerad.

Varierande brister sett över alla verksamheterna. Två stycken hade bristfällig ventilation där krav ställdes på åtgärdande. Många av de befintliga verksamheterna har endast en utslagsvask, gemensam för fotbad- och städvatten. Tre av lokalerna saknade separat städutrymme. Förvaltningen ställer högre krav på lokal och inredning för nyetableringar, vilket grundar sig på de nya allmänna råden från socialstyrelsen 2006.

● Utrustning

För att hindra onödig dammspridning bör slip vara utrustad med dammsugare. Fotbad skall vara försedda med insatsskydd eller rengöras tillfredsställande mellan varje kund. Särskild utslagsvask skall finnas liksom möjlighet till påfyllning av rent vatten. Engångsartiklar ska användas i så stor utsträckning som möjligt för stickande och skärande instrument.

Samtliga verksamhetsutövare fick godkänt på den här punkten.

● Hygienrutiner

För att kunna upprätthålla en god handhygien behöver det finnas ett tvättställ med rinnande kallt och varmt vatten, flytande tvål och engångshanddukar i behandlingsutrymmet. Till god handhygien bör också att man arbetar utan smycken på händer och armar samt att man har goda rutiner för rena arbetskläder

och ombyte.

15 av 18 bedömdes vara OK men samtidigt fick sju av 18 någon form av anmärkning. Tre verksamheter har brister som är kopplade till lokalen, det rör sig om handtvättställ på för långt avstånd och saknad av pappershanddukar. Tre andra verksamhetsutövare fick anmärkning på grund av att de bar smycken på händerna.

Egenkontroll

Förordning om verksamhetsutövares egenkontroll innehåller detaljerade bestämmelser som anger att den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska bedriva egenkontroll. För en fotvårdsverksamhet kan det innebära rutiner kopplade till städning, rengöring, produktfaktblad för kemiska produkter med mera.

Majoriteten av kommunens fotvårdare jobbar som enmansföretagare och har ofta rutiner och tillvägagångssätt ”i huvudet”. Ett av syftena med egenkontroll är att verksamhetsutövaren tänker igenom sina rutiner och identifierar var i hanteringen det kan finnas risk för kontamination eller smittspridning. Miljö- och hälsoskydd har därför krävt att de verksamhetsutövare som helt eller delvis saknar egenkontroll ska ta fram skriftliga egenkontrollprogram anpassade för verksamheten. Kopia på egenkontrollprogrammet ska skickas till Miljö- och hälsoskydd.

I samband med brev tillsynen ställdes frågan om egenkontroll till verksamheterna. Enbart tre svarade genom att sända in kopia på egenkontrollprogram. Vid platsbesiktning som följde var det endast sex av 18 som bedömdes ha OK egenkontroll. Krav har ställts på att samtliga ska ha skriftliga rutiner.

● Rengöring, sterilisering och desinfektion

Särskilda utrymmen för disk/rengöring, desinfektion och sterilisering av instrument är en förutsättning för bra hygien. För fotvård krävs att de instrument som används är minst höggradigt rena. För att rengjorda och desinfekterade instrument ska behålla sin höggradiga renhet måste de hanteras och förvaras så att de skyddas från fukt och damm. För att säkerhetsställa sterilisatorns funktion ska sporprov utföras regelbundet, minst två gånger per år. Provresultat ska sparas så att det kan uppvisas vid besök från tillsynsmyndighet.

Fyra av 18 verksamhetsutövare lämnar in för sporprovsanalys två gånger per år eller mer. Tolv av 18 har genomfört sporprovsanalys men alldeles för sällan. Tre av fotvårdarna bedömdes ha brister i rengöringsrutinerna, vilket har att göra med att det saknas tillräcklig rengöringsutrustning.

● Hantering av riskavfall

Förbrukade skalpellblad med mera skall lämnas till Klövsten. Kungsbacka har inte avtal med Apoteket om att lämna avfallet

där. Gula burkar för denna typ av avfall kan hämtas gratis på Klövsten. En felaktig hantering av skalpellblad innebär en risk för renhållningsarbetarna och skickande/skärande avfall ska därför inte slängas i hushållsoporna

Alla verksamhetsutövare utom en samlar stickande/skärande avfall i lämpliga behållare. Flera var dock osäkra på var de skulle göra av avfallet när burken var full.

Slutsatser

Det kan konstateras att de flesta lokalerna håller acceptabel standard men det finns en del övrigt att önska av verksamheterna. Resultaten kring dokumenterad egenkontroll och sporprover är nedslående men samtidigt finns det ljuspunkter i till exempel hanteringen av riskavfall och utrustningsnivån.

God egenkontroll är förmodligen det viktigaste redskapet för en verksamhetsutövare att motverka och förebygga olägenheter för människors hälsa. Erfarenheten visar att det är främst i anmälningskedet som den största tillsynsinsatsen kan göras för att minimera risken för smittspridning eller annan form av olägenhet för människors hälsa. Av detta skäl krävs numer att egenkontrollen redovisas direkt i samband med anmälan av verksamheten och inte enbart i tillsynsskedet. Ändringen har också underlättats av en förändring i formuleringen av § 38 i förordningen, enligt vilken verksamheten är anmälningspliktig och inte bara lokalen som tidigare.

EFFEKTIVT

Trots att formuläret i sig ledde till få förbättringar i verksamheterna så upplever förvaltningen att brev tillsyn kan vara en effektiv tillsynsmetodik. Tidsbesparingen är stor och det uppmärksammar verksamhetsutövaren på vilka brister som finns. För att få bästa resultat behövs dock att brev tillsynen följs upp med inspektion på plats. Inspektionen effektiviseras eftersom man kan utgå från svaren i enkäten och fokusera på bristerna.

Inspektioner bör också kunna göras med längre intervall när man utnyttjar möjligheten med brev tillsyn. Är frågeformulären utformade på ett genomtänkt sätt ger de inkommande svaren en god fingervisning om kunskapen hos verksamhetsutövaren, på så sätt blir det en vägledning i hur tillsynsinsatserna senare ska prioriteras.

Under projektets gång har förvaltningen tagit fram ett förbättrat informationsmaterial till verksamhetsutövare med fotvård. ●

